

Dekleti iz Šenčurja, oblečeni »po meščansko«

V časopisu so o tem zapisali takole: »*Na mnogih delavkah se vidi, da prostovoljno ali prisiljeno stradajo. Marsikatera dekleta so tako nespametna, da denar raje uporabijo za svilene nogavice in le preveč drage obleke, namesto da bi ga uporabljala za tečno in zadostno hrano.*« (Gorenjec, 1934, št. 19)

Meščani so se večkrat obregnili ob lepa oblačila delavk in v času velike tekstilne stavke leta 1936 je bilo med kranjskimi podjetniki slišati tudi očitek, da bodo z višjimi zaslužki delavke imele le več svilenih nogavic.

Hitra industrializacija med obema vojnama je torej mestu in njegovi okolici prinesla marsikatero spremembo, predvsem pa številne socialne probleme, ki so jih večinoma morali delavci reševati sami.

„... a worker must be an artist in order to be able to make ends meet.“

Kranj workers during the Great Depression

Between the two World Wars, Kranj became an important industrial town with a number of textile plants. Many workers from nearby villages, looking for a better income, found employment there. In 1935 there were over 4000 workers in Kranj, most of whom were unqualified or trained to work at machines, so their basic income was low.

More than a half were women, who were paid even worse than men. In 1931 and 1932, when the Great Depression reached its peak, factories reduced the number of employees, working hours and also wages. A third of workers did not earn enough to cover even their basic expenses and so their families ended up living in poverty.

In spite of the difficult work and low pay, for many, especially young women, working in a factory and earning a regular income meant a huge step forward. They wanted to show their improved social status through their appearance and gladly spent money on clothes, thus imitating the way that townswomen dressed.

Čprav so delavci morali zelo paziti kako so porabili vsak zaslužen dinar, so se radi lepo oblekli in se pri tem zgledovali pri meščanih.

GORENJSKI
MUZEJ

MUZEJSKA VITRINA

»... delavec mora biti umetnik, da more shajati.« (Gorenjec, 1934)

Kranjski delavci v času velike gospodarske krize

V današnjem času, ko se soočamo s svetovno gospodarsko krizo, so se v težavah znašla tudi gorenjska podjetja, vse številčnejši so socialni problemi. Delavci z nizkimi plačami in tisti, ki ostanejo brez dela, se v stiski za preživetje znajdejo vsak po svoje. Kako pa so delavci v Kranju živeli v času velike gospodarske krize v prvi polovici tridesetih let 20. stoletja?

Delavke v Jugobruni med veliko tekstilno stavko leta 1936

Besedilo in izbor predmetov:

Fotografije:

Jezikovni pregled:

Prevod:

Oblikovanje:

Tisk:

Založil:

september 2010

www.gorenjski-muzej.si

mag. Monika Rogelj

Tomaž Lauko, Fototeka Gorenjskega muzeja

Judita Babnik

David Limon

Aljaž Primožič, iLab d.o.o.

Jagraf, Trboje

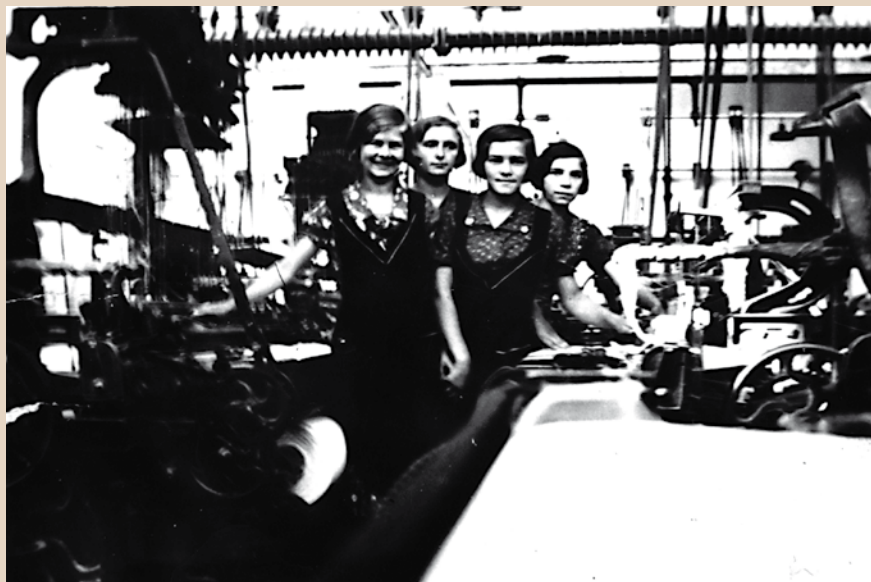
Gorenjski muzej, zanj mag. Barbara Ravnik

GORENJSKI
MUZEJ

Kranj je pomembno industrijsko mesto postal med obema vojnama, ko so se v mestu odpirale številne tekstilne tovarne. Sprva so kapital vlagali češki in poljski tovarnarji, kmalu pa so se z velikimi posli

delavci, bajtarji in kajžarji brez zemlje, pa tudi sinovi in hčere kmetov. Tu so videli možnost za boljši in hitrejši zaslužek, kajti tekstilni delavci so veljali za bolje plačane. Leta 1929 je bilo v Kranju zaposle-

V tekstilnih tovarnah so zaposlovali dekleta od petnajstega leta starosti naprej.

ukvarjali tudi domači podjetniki. V novih tovarnah so potrebovali veliko število spretnih delavcev, ki so se lahko v kratkem času priučili dela za stroji. V mesto so prihajali iskati delo iz okoliških vasi predvsem kmečki

nih okrog 2000 delavcev, leta 1935 pa že več kot 4000, kar je bila desetina vseh slovenskih delavcev. Zaposlitev v tovarni je za marsikoga pomenila korak iz brezperspektivnosti in stalne brezposelnosti, ki je pestila ljudi na podeželju. Tovarniški delavci kot nova socialna skupina so postali pomemben del življenja mesta ter okolice in zaradi njihove slabe socialne varnosti je bilo večkrat slišati opozorila, da bo moralo mesto poskrbeti za tiste, ki bodo onemogli ali se znašli v stiski.

V času velike gospodarske krize sta bili pri nas najtežji leti

1931 in 1932. Čeprav tekstilne panoge kriza ni prizadela tako močno, so v tovarnah nekoliko zmanjšali število zaposlenih, skrajševali so delovni čas in znižali plače. Več so zaposlovali ženske, katerim so ves čas izplačevali skoraj polovico nižje mezde. V letih krize so se plače delavcev v tekstilnih tovarnah gibale med dvema in šestimi dinarji na uro, za ženske je bila zgornja meja štiri dinarje, v manjših pletilskih in konfekcijskih obratih pa so bile plačane še slabše.

O plačah kranjskih delavcev so v časopisu zapisali: »*Tudi v Kranju so delavci plačani skrajno slabo. Znano nam je, da v neki kranjski tovarni zaslužijo nekatere delavke komaj 5–15 Din na dan in le boljše delavke 20–25 Din, pa te so precej redke. Poznamo cene življenjskim potrebščinam v kranjski okolici in težko si predstavljamo, kako more delavka s 15 Din ali celo manj shajati. Že najskromnejša hrana, ki komaj zadostuje, stane dnevno povprečno 10 Din; kje je stanovanje, obleka in drugo?*« (Gorenjec, 1934, št 26).

Večina delavcev je bila nekvalificiranih in priučenih, zato so bili njihovi osnovni zaslužki nizki. Kjer so plačevali na akord, torej na metre izdelanega blaga ali na število statev, so si delavci s pridnim delom in z nadurami plačo lahko nekoliko zvišali.

Skoraj tretjina delavcev ni zaslužila dovolj za preživetje glede na izračun življenjskih stroškov in so živeli v revščini. Še posebej če so imeli družino, so živeli skromno, zaradi slabe prehrane so bili pogo-

Mladi delavki iz Šenčurja s kolesi gresta na delo v tovarno Jugočeška, pred drugo svetovno vojno. V kranjske tovarne so delavci vsak dan peš ali s kolesi prihajali tudi po dve uri daleč.

sto slabotni in bolehn. Predvsem tekstilne delavke so večkrat zbolevale za tuberkulozo.

Kljub težkemu delu in nizkemu plačilu sta predvsem za mlada dekleta delo v tovarni in redna plača pomenila velik korak naprej. Z zaslužkom so navadno pomagala družini, preostanek denarja pa so rada porabila za novo obleko. Marsikdaj so se raje odrekla hrani in so varčevala za dražji kos oblačila. Želela so posnemati oblačilne navade meščanov in tako tudi na zunaj pokazati svoj izboljšani socialni položaj. Vendar so meščani takšno vedenje pogosto kritizirali, oblačila so namreč na simbolni ravni govorila o družbenem položaju posameznika. Predvsem čevlji, pokrivala in dodatki naj bi delavce ločili od meščanov. Delavke so si nov plašč ali torbico navadno lahko privoščile vsakih nekaj let, klobuk in drugi dodatki pa so že veljali za

prestiž in naj bi bili rezervirani za meščanke, zato so ob neprimerni rabi vzbudili reakcije in pripombe okolice.

Z novo modo krajših kril so viden kos oblačila postale nogavice, zato so jim ženske posvečale več pozornosti. Prav v tem času so se uveljavile svilene in polsvilene nogavice kožne barve. Krojene so bile po obliki noge s šivom na zadnji strani in so morale poudariti lepoto nog. Veljalo je, da so nogavice kazale tudi na socialni in poklicni status ženske. Zato naj bi delavke

nosile bombažne pletene nogavice, svilene pa meščanke. Kljub temu so svilene, čeprav slabše kakovosti, k praznji obleki oblekle tudi delavke, še posebej so bile zaželenne pri mladih dekletih. Ker so nogavice prodajali v različnih kakovostih, so jim bile cenovno dosegljive, večkrat so kupile tudi takšne z napako ali popravljene. Glede na cene prodajnega kataloga manufakture Ivana Savnika v Kranju so leta 1932 bombažne pletene nogavice stale od 6 do 18 din, medtem ko so bile boljše floraste iz finega bombaža ter svilene od 12 do 48 din, najfinjše pa tudi dražje.

Delavki za stroji v Intexu. V tridesetih letih je bila več kot polovica zaposlenih v Kranju žensk, večinoma so delale v tekstilnih obratih.

Tekstilni delavki iz Cegelnice pri Naklem v praznih oblekah

